

SÉMANTICKÉ ASPEKTY KATALOGIZACE II.

Principy katalogizace. 1. část – terminologie

13. 10. 2020

PhDr. Jiří Stodola, PhD.

Mezinárodní principy katalogizace

- 1. – 1961 na konferenci International Conference on Cataloguing Principles, vznikají tzv. [Pařížské principy](#)
  - Cíl: standardizace v katalogizaci, dosaženo většina pravidel funguje na těchto principech
- Po 40. letech nová situace, většina knihoven provozuje OPAC (Online Public Access Catalogues), nové principy, hlavní zásada – ohled na uživatele
- Nové principy rozšiřují a nahrazují Pařížské principy, z textových zdrojů rozšiřují svůj záběr na všechny typy zdrojů
- Obsahují
  - *Principy*
  - *Cíle (funkce katalogu)*
  - *Pravidla*
  - *Směrnice pro vyhledávání a zpřístupnění*

Oblasti

1. Rozsah platnosti
2. Všeobecné principy
3. Entity, atributy a vztahy
4. Cíle a funkce katalogu
5. Bibliografický popis
6. Selekční údaje
7. Základy pro vyhledávání

Základ pro principy a cíle

- FRBR (Functional Requirements for Bibliographic Record)
- Dlouholetá tradice katalogizace

- Cílem je rozšířit možnosti mezinárodní sdílení bibliografických a autoritních údajů, poskytnout vodítko pro tvorbu mezinárodních katalogizačních pravidel

Heslář ICP 1

- BT = širší termín; NT = užší termín; RT = příbuzný termín
- **Agent** (agent) – osoba (autor, nakladatel, sochař, editor, režisér, skladatel atd.) či skupina (rodina, organizace, korporace, knihovna, orchestr, stát, federace atd.) či automat (zařízení zaznamenávající počasí, překladač atd.), které mají roli v životním cyklu zdroje. [Zdroj: DCMI Agents Working Group, pracovní definice, modifikovaná] Viz též Tvůrce [NT]
- **Atribut** (attribute) – charakteristika entity. Atribut může být součástí entity či připisovaný entitě zvnějšku. [Zdroj: FRBR]
- **Autoritní záznam** (authority record) – soubor datových prvků, které identifikují entitu a mohou být použity k usnadnění přístupu k autorizovanému selekčnímu údaji či zobrazení selekčního údaje pro entitu. [Zdroj: IME ICC]

Heslář ICP 2

- **Autorizovaná forma jména** (authorized form of name) – forma jména zvolená za autorizovaný selekční údaj pro entitu. Viz též Autorizovaný selekční údaj [RT], Konvenční jméno [RT], Jméno [BT], Preferované jméno [RT], Variantní forma jména [RT]
- **Autorizovaný selekční údaj** (authorized access point) – preferovaný řízený selekční údaj pro entitu, stanovený a vytvořený podle pravidel či standardů. [Zdroj: IME ICC] Viz též Selekční údaj [BT], Autorizovaná forma jména [RT], Řízený selekční údaj [BT], Preferované jméno [RT], Variantní forma jména [RT]

Heslář ICP 3

- **Bibliografické univerzum** (bibliographic universe) – sféra vztahující se ke sbírkám knihoven, archivů, muzeí a dalších informačních komunit. [Zdroj: IME ICC]
- **Bibliograficky významný** (bibliographically significant) – kvalita entity či atributu nebo vztahu, která má speciální význam či hodnotu v kontextu bibliografického zdroje. [Zdroj: IME ICC]
- **Bibliografický popis** (bibliographic description) – soubor bibliografických údajů identifikujících bibliografický zdroj. [Zdroj: modifikace ISBD] Viz též Popisná katalogizace [RT]

Heslář ICP 4

- **Bibliografický záznam** (bibliographic record) – soubor datových prvků, který popisuje bibliografický zdroj, poskytuje k němu přístup a identifikuje související díla a vyjádření. [Zdroj: IME ICC] 9 2009
- **Bibliografický zdroj** (bibliographic resource) – entita v rámci sféry knihovních a podobných sbírek sestávající z výsledků intelektuálního či uměleckého úsilí. Bibliografické zdroje v modelu FRBR jsou entity Skupiny 1: dílo, vyjádření, provedení a jednotka. [Zdroj: IME ICC]
- **Dílo** (work) – určitý intelektuální či umělecký výtvor (tj. intelektuální či umělecký obsah). [Zdroj FRAD, FRBR, modifikované IME ICC]

Heslář ICP 5

- **Doplňkový selekční údaj** (additional access point) – selekční údaj, který lze použít k doplnění základních selekčních údajů pro usnadnění vyhledávání bibliografických či autoritních údajů. [Zdroj: IME ICC] Viz též Selekční údaj [BT], Základní selekční údaj [RT]
- **Entita** (entity) – Něco, co má unitární a samostatný charakter; co existuje nezávisle či samostatně; abstrakce, ideový koncept, objekt myšlení či transcendentální objekt. [Zdroj: Webster's 3rd] Příklady entity ve FRBR a FRAD zahrnují výsledky intelektuálního či uměleckého úsilí (dílo, vyjádření, provedení a jednotka); agenty (tj. osoby, rodiny, korporace) zodpovědné za vytvoření intelektuálního či uměleckého obsahu, výrobu a šíření obsahu ve fyzické formě či správu produktu; nebo předmět díla (dílo, vyjádření, provedení, jednotka, osoba, rodina, korporace, koncept, objekt, událost, místo). [Zdroj: IME ICC]

Heslář ICP 6

- **Identifikátor** (identifier) – číslo, kód, slovo, fráze, logo, deviza atd., které jsou spojeny s entitou a slouží k odlišení entity od jiných entit v rámci okruhu, ve kterém je identifikátor přidělen. [Zdroj: FRAD]
- **Jednotka** (item) – jednotlivý exemplář provedení. [Zdroj: FRAD, FRBR]
- **Jméno** (name) – znak, slovo či skupina slov a/nebo znaků, pod kterými je entita známa. Zahrnuje slova/znaky označující osobu, rodinu, korporaci; dále zahrnuje termíny pod kterým jsou známy koncepty, objekty, události či místa; zahrnuje i název daný dílu, vyjádření, provedení, či jednotce. Používá se jako základ selekčního údaje. [Zdroj: FRBR jak je modifikován ve FRAD] Viz též Selekční údaj [RT], Autorizovaná forma jména [NT], Řízený selekční údaj [RT], Konvenční jméno [[NT], Preferované jméno [NT], Variantní forma jména [NT]

Heslář ICP 7

- **Klíčový název** (key title) – jedinečné jméno přidělené pokračujícímu zdroji v rámci ISSN Network a neoddělitelně spojené s jeho číslem ISSN. Klíčový název může být stejný jako hlavní název; nebo může být za účelem dosažení jedinečnosti doplněn o identifikační prvky a/nebo kvalifikátory, jako jsou např. jméno vydavatele, místo vydání, údaj o vydání. [Zdroj: ISBD]
- **Koncept** (concept) – abstraktní pojem či idea. [Zdroj: FRAD (související předměty), FRBR]
- **Konvenční jméno** (conventional name) – jméno, jiné než oficiální, pod kterým je korporace, místo či věc známa. [Zdroj: upraveno z AACR2 Revision 2002, Heslář] Viz též Autorizovaná forma jména [RT], Jméno [BT], Variantní forma jména [RT]

Heslář ICP 8

- **Korporace** (corporate body) – organizace či skupina osob a/nebo organizací, která je identifikována určitým jménem a která jedná nebo může jednat jako celek. [Zdroj: upraveno z FRAD, FRBR]
- **Místo** (place) – lokace. [Zdroj: FRBR]
- **Neřízený selekční údaj** (uncontrolled access point) – selekční údaj, který není řízen autoritním záznamem. [Zdroj: IME ICC] Viz též Selekční údaj [BT], Řízený selekční údaj [RT]
- **Normalizovaný selekční údaj** (normalised access point) Viz Autorizovaný selekční údaj

Heslář ICP 9

- **Objekt** (object) – materiální věc. [Zdroj: FRBR]
- **Osoba** (person) – individuální či jako individuální se prezentující entita ustanovená nebo přijatá jednotlivcem či skupinou. [Zdroj: FRBR jak je modifikovaný ve FRAD, modifikováno IME ICC]
- **Popisná katalogizace** (descriptive cataloguing) – část katalogizace, jejímž výsledkem jsou jak popisné, tak selekční údaje s výjimkou věcných. [Zdroj: IME ICC] Viz též Bibliografický popis [RT], Věcná katalogizace [RT]
- **Preferované jméno** (preferred name) – jméno entity vybrané podle pravidel či standardů a použité jako základ pro stanovení autorizovaného selekčního údaje pro entitu. Viz též Autorizovaný selekční údaj [RT], Autorizovaná forma jména [RT], Konvenční jméno [RT], Jméno [BT] [Zdroj: IME ICC]
- **Provedení** (manifestation) – fyzická prezentace vyjádření díla. [Zdroj: FRAD, FRBR] Provedení může prezentovat soubor děl, jednotlivé dílo či analytickou část díla. Provedení se mohou vyskytovat v jedné či více fyzických jednotkách. [Zdroj: IME ICC]
- **Rodina** (family) – Dvě či více osoby příbuzné narozením, sňatkem, adopcí nebo podobným legálním statusem, či prezentující se jako rodina. [Zdroj: FRAD, modifikován IME ICC]

Heslář ICP 10

- **Řízený selekční údaj** (controlled access point) – selekční údaj zaznamenaný v autoritním záznamu. [Zdroj: upraveno z GARR] Řízené selekční údaje zahrnují jak autorizované formy jmen tak i variantní formy jmen. Mohou být:
  - - založené na jménech osob, rodin a korporací,
  - - založené na jménech (tj. názvech) díla, vyjádření, provedení a jednotky,
  - - kombinací dvou jmen, jako v případě selekčního údaje jméno/název reprezentující dílo, které je kombinací jména tvůrce s názvem díla,
  - - založené na termínech pro události, objekty, koncepty a místa,
  - - založené na identifikátorech, jakými jsou např. standardní čísla, klasifikační indexy atd.
- Další prvky (např. datum) mohou být připojovány ke jménu per se za účelem rozlišení entit s identickými nebo podobnými jmény. [Zdroj: FRAD – pokračuje zaměřením na model jmen a termínů řízených pomocí souboru autorit.] Viz též Selekční údaj [BT], Autorizovaný selekční údaj [NT], Jméno [RT], Neřízený selekční údaj [RT], Variantní forma jména [NT]

Heslář ICP 11

- **Selekční údaj** (access point) – jméno, termín, kód atd., jejichž prostřednictvím je bibliografický či autoritní údaj vyhledán a identifikován. [Zdroj: GARR modifikovaný ve FRAD a IME ICC] Viz též Doplnkový selekční údaj [NT], Autorizovaný selekční údaj [NT], Řízený selekční údaj [NT], Základní selekční údaj [NT], Jméno [RT], Neřízený selekční údaj [NT], Variantní forma jména [NT]
- **Soubor/sbírka** (collection) – 1. reálný či virtuální soubor dvou či více děl či částí děl kombinovaných či vydaných dohromady. 2. reálný či virtuální sbírka bibliografických zdrojů vytvořená nebo vlastněná danou institucí. [Zdroj: IME ICC]

Heslář ICP 12

- **Typ nosiče** (carrier type) – označení vystihující formát paměťového média a jeho nosiče v kombinaci s typem zařízení, které je potřebné pro zprostředkování (zobrazení, přehrání, spuštění atd.) obsahu zdroje. Typ nosiče reflektuje atributy provedení. [Zdroj: upraveno z Glossary for RDA, leden 2008]
- **Typ obsahu** (content type) – označení vystihující základní formu komunikace, v níž je obsah vyjádřen, a lidský smysl, jehož prostřednictvím má být vnímán. Typ obsahu reflektuje atributy díla a vyjádření. [Zdroj: upraveno z Hesláře pro RDA, leden 2008]
- **Událost** (event) – činnost nebo akce. [Zdroj: FRAD (pokud události nemají charakter korporace, tj. nejednají jako korporace, považují se za předměty), FRBR]

Heslář ICP 13

- **Variantní forma jména** (variant form of name) – forma jména nezvolená za autorizovaný selekční údaj pro entitu. Může být použita pro zpřístupnění autoritního záznamu pro entitu nebo být prezentována jako propojení na autorizovaný selekční údaj. [Zdroj: IME ICC] Viz též Selekční údaj [BT], Autorizovaný selekční údaj [RT], Autorizovaná forma jména [RT], Řízený selekční údaj [BT], Konvenční jméno [RT], Jméno [BT]
- **Věcná katalogizace** (subject cataloguing) – část katalogizace, která vytváří řízené věcné termíny a/nebo klasifikační znaky. [Zdroj: IME ICC] Viz též Popisná katalogizace [RT] 12 2009
- **Vyjádření** (expression) – intelektuální či umělecká realizace díla. [Zdroj: FRAD, FRBR]

Heslář ICP 14

- **Vztah** (relationship) – specifické spojení mezi entitami či jejich instancemi. [Zdroj: založeno na FRBR]
- **Základní selekční údaj** (essential access point) – selekční údaj založený na hlavním atributu či vztahu entity v bibliografickém či autoritním záznamu, který zajišťuje vyhledání a identifikaci záznamu. [Zdroj: IME ICC] Viz též Selekční údaj [BT], Doplnkový selekční údaj [RT]

Co se již nepoužívá

- **Bibliografická jednotka** (Bibliographic unit) viz Provedení
- **Jmenná katalogizace** viz Popisná katalogizace
- **Odkaz** (reference) viz Variantní forma jména
- **Unifikovaný název** (uniform title) viz Autorizovaný selekční údaj, Autorizovaná forma jména, Jméno
- **Záhlaví** (heading) viz Autorizovaný selekční údaj, Řízený selekční údaj